

נתן אלתרמן

"הגדה המערבית" ארץ בעילום שם

כמוהו ללא כורח עליון וחכמה צבאית.
לפחות דבר אחד עלינו ללמוד מחטוין כלל
ירדן. הגדה המערבית הייתה כרוכה לבני
בבעיות וסיכונים שהיו אולי גדולים מן העמים
שסיפורו של איזור זה מטיל עלינו, ואף על
פי כן לא עלה דעתו להעניק לשטח זה
סטטוס מיוחד, או לוותר עליו בצורה אחרת,
והוא מכריז עליו גם כיום כעל חלק מהחו
של הממלכה ההאשמית...

אכן, אפילו מבחינה בטחונית איננו יודע
אם מדינה ערבית נוספת, עצמאית, או אבט
נאמית בלבד, על גבולה של ישראל, אינ
בתנאים הקיימים, אפילו לאחר שיוחח ש
סיכון רב פחות מבעית קליטתם של אבט
סים ערבים ופליטים שהגדה מכילה, אבט
נאמיה פירושה לפעמים גם אבטנומיה כל
שנאה ושל הרהורי נקם מטופחים בתוך א
לוסייה עויינת, ביחוד כשהיא מובדלת וצומת
ורצועה. הפרדתו האדמיניסטרטיבית של א
זור הגדה המערבית ממדינת ישראל אין מ
שום ערובה שהפרדה זו תחזיק את חבל הארץ
הזה בדיוק באמצע, מבחינת הנטיות הנמסיות
והפוליטיות, ולא תהפוך את משיכתו הנמסית
אל המדינה הערבית הסמוכה למניע חזק
יותר מקשריו עם ישראל.

את ענין האוכלוסיה הערבית של הגדה
המערבית עלינו לראות לא כ"בעיה", שאס
להתחמק ממנה על ידי פתרון הפרדה, אלא
כעובדה שאין לנו ברירה אלא למצוא לה
פתרון בתוך תחומינו אנו. גם מדינת ישראל
וגם העם היהודי בגולה צריכים לדעת כי
בעיה זו חייבת להיפתר פתרון של רוחנה
ושל כבוד וצדק אנושי, אך בשום אופן לא
בדרך שיש בה משום ויתור על ערשה כל
אומה זו וזממיות גוף מודדתה.

5

אשלב כאן הערת ביניים קצרה בענין מה
שמדובר אצלנו על דרכי פתרון של שאלת
החוקתנו בסיני, אף כי בו קובעות לא בעיות
האוכלוסיה אלא אך ורק הלחץ הפוליטי
ההיצוני. גם כאן אולי כדאי להבליט קבל
עולם כי השתייכותו של חצי האי סיני למדי
רים אינה בשום פנים חלק מחולדות הערבית,
אף לא בעבר הקרוב. שייכות זו היא פ
הסורים מדיניים מתחלפים בין מעצמות זרות
ולערבים לא היתה לא יד ולא דעה בענין זה.
הגבול בין סיני ובין ארץ ישראל נקבע
במשא ומתן בין בריטניה ובין האימפריה
התורכית לאחר אולטימטום בריטי לשלוט
עבדול חמיד, ואף לאחר קביעת הגבול הזה
עוד היה כידוע משא ומתן בין הרצל ובין
הבריטים על התישבות יהודית בצפון סיני,
קשריו של חצי סיני עם מצרים של היום הם
קשרים פורמאליים גרידא, שאין בהם אפילו
יסוד של מציאות אתנית, ואילו מבחינה היסט
טורית ברור ההבדל בין שייכות מצרית זו
של סיני ובין קשריו עם עברו של ישראל,
קשרים שהם חלק לא נפרד מן המורשה
התרבותית העולמית.

דבר זה ראוי אולי אפילו להדגיש, ולו רק ל
שם קוריוו בלבד, לפני שליטי ברית המועצות
העמלים היום כל כך להגיש שי לאמאר רוסי,
לכבוד יובל החמישים של המהפכה, או
הגדול בשקרים הבינלאומיים ולתבל את הסי
הזה במיטב הסממנים של שנות ההסתאבות
עד כי רק נצחון צה"ל מנע בעדם מלכלול
בתוך התשורה הארורה גם מנה של רצח ע
שעה שברית המועצות יצאת סכליה כדי
שתצי. האי סיני יהפך שוב למקום היערי
של צבא מצרים נגד ישראל, כדאי אולי שהיא
תדע שאם היא מתאמצת כיום לשנות לפתרון
זו, לפחות למראית עין, גוון של עשייה צדק
ורדיפת שלום, הרי היא עושה זאת רק מפני
שעקרונות הצדק והאמת והשלום נעשו דמי
שהחברה האנושית אינה יכולה בלעדיהם
כיום, לפחות כסנות, ודבר זה מקורו בנ
שפעם עמד עם ישראל מול אחד הדגים
שבתצי האי הזה עמידה שהיתה ראשית לקום
קצר אשר עשרה תאוסים שלו, הקרויים
עשרת-הדברות, קבעו עקרונות צדק אנו
בצורה שהעולם לא ידע נעלה ועדת ס
ממנה.

שעה שאתה נוסע ועובר על פני הגדה המ
רביית אתה רואה תמרורי אבן בצדי דרכי
ועל גביהם כתבות ההודכה לתיירים כגון:
Ancient Shiloh To Jericho
the Oldest City in the world
כך באנגלית ובערבית. כל המלאכותיות והי
דנית" של חבל ארץ זה בולטת ומשוחח
מחוץ לוחות אבן אלה שהיו עלולים ליהנ
למצבות זכרון לעם ישראל אילו עלה חפצ
של שליטי ערב בידיהם.

ורוח זו מודקרת לפנינו גם במרכזה של
חברון, למשל, שעה שאתה עובר על פי
תמרורי אבן שבו. הרוחה כתובת-הדריה
Fomb of Abraham באנגלית ובערבית
זהו תמרור איתו, יצוק, חצוב, ואילו סמוך
לו קבע מישהו מחיילינו כרס ועליו פוחח
צהובה עם כתובת משוחתה בצבע: "א
מערת-המכפלה". כשאתה רואה שני שלטים
אלה זה בצד זה אתה חש, כי השלט הראשון
נלעג ותלוש לעומת המלים הנצחיות, משה
המכפלה" אף אם זה כתובות לפי שעה על גבי
פחית עלובה. למרבה הפאראדוקס עלינו לשנ
דבר זה לא רק באוגי זרים אלא גם לעצמי
כדי שנדע כי אם יש משמעות עמוקה א
שית ולאומית לשיבת ציון הרי כאן, בגוה
המערבית" היא מקבלת תוכן שאין למעלה
ממנו. זאת עלינו לזכור הן למול לחץ המ
צינות והן למול בעיותינו אנו בחבל-ארץ זה
עלינו לפתור אותן, על אף כל סיכון ומעמ
שבעית האוכלוסים מעמידה לפנינו והסת
צריך להיות אנושי ונכונם ופותח שניו שלום
ורווחה. כל האומץ, הן של ממוח והן של פלי
— שבלעדיה לא יושג דבר זה, — שות א
התכלית הזאת. כל פתרונות אחרים של הפרו
ושל יצירת מדינה שכנה וכדומה פירושה
ויתור על חבל ארץ שקשריו עם חולדות הם
הם קשרי עורקי-חיים, זאת עלינו להבא
בזשבוין כל שעה שבעית, הגדה המערבית
עולה על הפרק הן בדיונינו אנו והן בויות
הבינלאומית, שמאבקנו בה הוא אך בשלבי
הראשונים.

הדיונים הרווחים כיום בציבורנו כי
ענין "עתידה של הגדה המערבית" — ואני
מתכוון כאן לדיון הצבורי ולא לעמדת
הממשלה שהחליטה, בצדק, להימנע בינתים
מהכרזות בענין זה — הולכים ולובשים גוון
משונה, גוון זה עיקרו בכך שאנו דנים
בענינו של שטח זה כמעט רק מצד המעמסה
ש"החוקתו" עשויה להטיל עלינו. גישה זו,
הרואה קודם כל לא את חבל הארץ הזה עצמו,
ומשמעותו ההיסטורית לגבינו, אלא את הבעיה
הכרוכה בו, המחמת האוכלוסיה הערבית שהוא
עשוי להוסיף על המיעוט הערבי במדינה, —
גישה זו היא הקובעת גם את רוב הפתרונות
המוצעים לציבור בענין זה, והפתרונות עיקרם
הפרדתו האדמיניסטרטיבית או הפוליטית של
איזור זה מן המדינה. ההצעות הן שונות
ורבות. רק דבר אחד נעדר מעמדתנו כלפי
שטח זה: העובדה הכרוכה והמחוללת שכינוי
זה, "הגדה המערבית" הוא למעשה פסבדונים
של נחלת-אבות המסמלת את העמוקים בקשריו
של העם היהודי עם ארץ-ישראל.

בתוך הפתרונות המוצעים על ידינו משתי
לבת גם נימח של בקשת צידוק למציאותנו
בשטח שהיה שייך לארץ שכנה. משום כך
כדאי אולי להזכיר — לענין שייכותו היורדית
הקודמת של חבל ארץ זה — כמה עובדות
יסוד שאנו מסיחים דעתנו מהם, ואני מסכם
אותן כאן במלים ספורות כפי שנודקרו לעיני
לאחר דפדוף בספר אלמנטארי של תולדות
המזרח התיכון שנתפנית אליו לשם ריענון
הזכרון. עובדות אלו, אולי כדאי שנבליט
אותן יותר אף בהסברה כלפי חוץ, לעומת
הכרזותיו של המלך חוסיין שהוא רואה את
הגדה המערבית שבידי ישראל כיום כ"חלק
לא נפרד מן המולדת הערבית היורדית".

ובכן, "הגדה המערבית" הזאת סוסחה ל-
מעשה סיפוח שרירותי לממלכת ירדן רק
אחרי מלחמת העצמאות של ישראל. בשנת
1950 כונן המלך עבדאללה בית נבחרים
משותף לשתי הגדות לאישור הסיפוח, וכבר
או הודיעה ישראל, בפי דובר רשמי, כי היא
רואה צעד זה כמעשה חד צדדי. בריטניה
הכירה אמנם בסיפוח והודיעה כי תנאי הכרית
שלה עם ירדן חלים אף על "הגדה", אך
מעניין כי לא רק ממשלת ישראל אלא אף
הליגה הערבית לא הכירה בכך ומצרים אף
הציעה להוציא את ממלכת ירדן מן הליגה
בשל צעד זה.

עובדות אלו, כדאי להבליטן, כאמור, כי
הסברה כלפי חוץ אך כאן הנני מתכוון כי
עיקר כלפי עצמנו. עלינו להיזכר ולדעת כי
לא רק מבחינה היסטורית, אלא גם מצד
ליגאליסטי פשוט, אין שייכותה היורדית של
הגדה המערבית אלא שייכות מעורעת ופיק'
טיבית, ומבחינת הרוח היא תופעה חדשה אף
יותר ממדינת ישראל שקמה לפניה.

3

הבעיה הדמוגרפית שהגדה המערבית
מעמידה לפנינו — כלומר תוספת האוכלוסיה
הערבית העשויה להקטין את ההבדל בין ה-
רוב היהודי והמיעוט הערבי בישראל — היא
בראש וראשונה פרי כשלונו ההיסטורי של
העם היהודי שהחמיץ עשרים שנים גורליות
ששיוועו לעלייה מבחינה זו כאילו חשף נצ'
חונ צה"ל במלחמה נגד חושוף-בולט ומר את
תבוסתה של התנועה הציונית אשר הגשמת
המטרה המדינית — הקמתה של מדינת-ישראל
— עוררה אותה לא להתמודדות עם חובותיה
אלא להתמודדות עם סיסמותיה כדי לעקמן
ולתקוותן בפירושים שנטלו מהן כל תוכן
מהייב. תבוסה ציונית זו היא המעמידה כיום
את מדינת ישראל, לגבי שמירת פירות הר
נצחון הצבאי, לא רק מול לחץ המעצמות
אלא גם מול בעיה חריפה של חוסר עתודות
לשמירת הרוב היהודי במדינה. מכחן זה של
העם בישראל ובגולה הוא הצריך להיות נושא
ראש-וראשון לדיון הצבורי כיום, הוא ולא
לחץ המעצמות שכושר עמידתנו בפניו הוא
אולי רב יותר מן המשווער.

שעה שבו-גוריון אומר, בשיחה שנחפרסמה
בימים אלה, כי יש להציע ליושבי הגדה
המערבית משא-ומתן על אבטנומיה, איני
יודע אם הוא כולל בתחום זה של "הגדה"
גם את חברון ובית לחם למשל. יתכן כי
לגבי איזור זה כלולה עמדתו המוצהרת בדב-
רים שאמר בענין ירושלים, "וסביבותיה", הי
צריכות להישאר בידינו לעולם. אך בין הצעות
והרהורים שאתה מוצא כיום בעתונינו אתה
קורא גם דברים משונים על "הקמת מדינה
ערבית עצמאית במרכז הארץ וברצועת עזה,
מדינה עצמאית עם בית נבחרית ועם דגל
העשויים לספק צורך עמוק של הפלשתינאים
ולתת להם אורחות מוכובת בעולם הערבי".
בהצעות אלו חסרים אפילו הסייגים הקובעים
שעניני ההגנה והחוץ של "השטח האבטנומי"
יהיו בידי מדינת ישראל. אך לא סייגים אלה
הם עיקר. העיקר הוא שבמקום לקבוע ברורות
בהודעתנו ובתודעת הציבור בעולם כי רעיון
המדינה הערבית העצמאית, לפי תכנית ה"
חלוקה שבק"חיים עוד בשעת הפלישה הער-
בית בתש"ח, ולא כל שכן עכשיו (כפי ש-
הכרזנו בענין קוי שביחת הנשק), — אנו חוז'
רים וקובעים בתודעתנו ותודעת העמים שאנו
כאילו מסכימים מראש למעמד מיוחד לשטח
זה של "הגדה המערבית", בלי לשים אל לב
שיש בכך למעשה ויתור מראש על התמוגות
אינטגרלית עם חבל ארץ המגלם סמלית
ומחשית את משמעות קיומנו הלאומי ההיס'
טורי.

4

לא, אין אני סבור כי קשרינו עם ארץ
ישראל מתמצים רק במקומות הקדושים וב-
נזפים ההיסטוריים הרחוקים. דעתי היא כי
הנאום בחדרה ומקום ההתנחלות של ראשוני
הבוליים, והצר כנרת, למשל, הם מקומות
ומושגים המעורים בעמקי הולדות ישראל
ומשמעות-קיומו. אך שעה שאנו מדברים על
מדינה ערבית-עם, דגל ובית נבחרים, ש-
תכלול את חברון ובית לחם, אנו עושים
מעשה אשר שום אומה חיה לא היתה עושה